

En långsiktig målbild för hållbar social integration

- med fokus på barn och unga

Kommunfullmäktiges beredning för lärande

Sammanfattning

Kommunfullmäktige gav under 2017 sina fem beredningarna uppdrag under det gemensamma paraplyet *hållbar utveckling* - ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Beredning för lärande som arbetar med frågor kring utbildning och utveckling av Ängelholms skolor fick i uppdrag att ta fram en långsiktig målbild för hållbar social integration. Hur kan en väl fungerande förskola och skola samt föreningslivet minska utanförskapet och påverka både social och ekonomisk hållbarhet för nuvarande och kommande generationer?

I denna slutrapport visar beredningen på ett tydligt samband mellan utbildningsnivå, hälsa och utanförskap. Goda resultat efter grundskolan har effekter på hälsa och förväntad livslängd. Att inte klara skolan riskerar att leda till ett livslångt utanförskap, inte enbart från arbetsmarknaden utan även från aktivt deltagande i samhället, vilket gör utbildning till en demokratifråga. Sverige har genom Agenda 2030 åtagit sig att prioritera allas rätt att få en utbildning av hög kvalitet men det är på lokal nivå som löftet ska infrias. Alla barn ska klara skolan och ges möjlighet att uppnå sin fulla potential. Då skapar vi bästa möjliga förutsättningar för ett socialt hållbart Ängelholm.

Beredningen har under arbetet fokuserat på strukturella förutsättningar för att klara skolan och utbilda sig vidare och på hur politiken kan skapa optimala förutsättningar för att alla barns och ungdomars potential tillvaratas. Från att ge det lilla barnet en god start i livet till att ge barn och unga fortsatt goda förutsättningar genom skolåren. Beredningen har både blickat inåt och utåt. Inåt för att skapa sig en bild av nuläget, vad görs idag och var finns utvecklingsområden? Utåt för att ta sikte på framtiden genom omvärldsbevakning av andra kommuners arbete och forskning. I rapporten beskrivs tillvägagångssätt för kunskapsinhämtningen med bland annat medborgardialoger, studiebesök och föreläsningar.

Ett utbildningssystem med klyftor i elevernas skolprestationer och därtill förknippade hälsoklyftor som kan kopplas till strukturella hinder, möjliga att påverka, är inte demokratiskt. Detta definieras som utmaningar i rapporten med tillhörande statistik. I analysen lyfter beredningen sedan fram områden som gynnar likvärdigheten, och i förlängningen den sociala integrationen, eftersom insatser kan vara avgörande bland de barn som har svårast att nå kunskapsmålen i skolan. Men beredningen vill betona att alla barn har nytta av satsningar på språkutveckling, föräldraengagemang, fysisk aktivitet och föreningsengagemang som analysen kretsar kring.

Beredningens slutsats är att tidiga insatser ger bäst effekt och rekommendationen är att inrätta en social investeringspolitik. Vi behöver se tidiga insatser och satsningar på barn och unga som investeringar för framtiden istället för som kostnader. Social hållbarhet är inte en fråga som kan lösas snabbt och enkelt. Det kommer krävas samma typ av långsiktiga investeringsperspektiv som samhället redan har inom andra områden, till exempel infrastruktur och miljö. En social investeringspolitik ger utrymme att arbeta med olika sociala projekt i samverkan och med ett minskat stuprörstänkande. Förebyggande insatser riktade mot barn och unga ger extra mycket tillbaka för varje investerad krona. Det är ett effektivt sätt att skapa en social hållbarhet för framtida generationer.

Innehållsförteckning

1. Beredningens uppdrag.....	5
1.1 Uppdraget	5
1.2 Definition och avgränsningar	5
1.3 Bakgrund.....	5
1.4 Syfte.....	5
1.5 Beredningens sammansättning	6
2 Genomförande	6
2.1 Föreläsare	6
2.1.1 Externa	6
2.1.2 Interna.....	6
2.1.3 Webbseminarier	7
2.2 Studiebesök.....	7
2.2.1 Stadsbiblioteket.....	7
2.2.2 Familjecentralen Nya torg.....	7
2.3 Medborgardialoger	7
2.4 Workshop.....	8
2.5 Rapporter och undersökningar	8
3. Omvärldsgranskning.....	8
3.1 Globalt	8
3.1.1 FN:s globala mål om hållbar utveckling	8
3.1.2 Världshälsoorganisationens rapport <i>Closing the gap in a generation</i>	9
3.1.3 PISA.....	9
3.2 Nationellt	9
3.2.1 Skollag (2010:800)	9
3.2.2 Kommissionen för jämlik hälsa	10
3.2.3 Skolkommissionen.....	10
3.3 Regionalt och lokalt	10
3.3.1 Kommissioner för social hållbarhet.....	10
3.3.2 Skolan mitt i byn.....	10
3.3.3 Elevhälsa i fokus	10
4 Utmaningar	11
4.1 Ojämlighet i hälsa.....	11
4.2 Klyftor i elevernas skolprestationer	12

4.2.1	Kön.....	12
4.2.2	Utländsk bakgrund.....	13
4.2.3	Föräldrars utbildningsnivå	13
5	Analys	15
5.1	Språkutveckling.....	15
5.1.1	Kommunen där vi läser för våra barn	15
5.1.2	Stärka språkutvecklingen	15
5.2.	En likvärdig förskola	15
5.2.1	Inskrivningsgrad.....	15
5.2.2	Närvaro.....	16
5.2.3	Interna faktorer	16
5.3	Skola och lärande.....	16
5.3.1	Skolkultur	16
5.3.2	Koppling till högre utbildning	17
5.4	Inkludering med stöd	17
5.5	Föräldraengagemang.....	17
5.6	Fysisk aktivitet	18
5.7	Föreningsliv.....	18
5.8	Sociala investeringar	19
6	Slutsats.....	19
6.1	Målbild	19
6.2	Rekommendationer	19
6.2.1	Inrätta en social investeringspolitik med fokus på tidiga insatser.....	19
7.	Referenser.....	20

1. Beredningens uppdrag

1.1 Uppdraget

Beredningen har fått i uppdrag av kommunfullmäktige att ta fram en långsiktig målbild för hållbar social integration.

1.2 Definition och avgränsningar

I handbok för den nya politiska organisationen står att beredning för lärande ska arbeta långsiktigt med frågor som rör utbildning och utveckling av Ängelholms skolor. Därför avgränsas uppdraget till att handla om social hållbarhet och integration kopplat till förskola, grundskola, gymnasieskola samt fritids- och föreningsliv för barn och unga i skolåldern.

Social hållbarhet handlar om hur hela samhället hänger samman, om social sammanhållning och integration, vilket handlar om mycket mer än enbart etniska relationer. Beredningen har använt integration utifrån den distinktion som används inom sociologin och som knyter an till delaktighet. Systemintegration handlar om faktisk delaktighet, t.ex. att ha ett arbete, medan social integration är känslan av delaktighet.¹ Beredningen menar att det i praktiken ändå ofta är etniska relationer som står i fokus när man hör begreppet integration vilket är olyckligt.

Uppdraget gäller alla barn och har inte delats upp utifrån särskilda grupper. Beredningen har fokuserat på uppväxtvillkor och förutsättningar för att klara skolan och utbilda sig vidare.

1.3 Bakgrund

Polariseringen i samhället ökar både nationellt och internationellt med grupperingar i olika läger samt klyftor mellan fattiga och rika. Framtidsmöjligheterna ser olika ut för människor med olika bakgrund. Fler invånare i långvarigt utanförskap medför en ökad risk för att barn "föds in" i exempelvis bidragsberoende. Utanförskapet riskerar att cementeras för kommande generationer. Skillnaderna mellan elevernas betyg i olika skolor har ökat i takt med boendesegregering och eftersom studiemotiverade väljer bort skolor där eleverna har sämre förutsättningar eller är mindre studiemotiverade. Hur kan en väl fungerande förskola och skola samt föreningslivet minska utanförskapet och påverka både social och ekonomisk hållbarhet?

1.4 Syfte

Beredningen har arbetat med uppdraget för att

- Förskolan har en viktig roll i att skapa goda uppväxtvillkor för barn.
- Skolan är en naturlig mötesplats – en arena för integration.
- Det finns en koppling mellan olika typer av utanförskap och en förhistoria av skolmisslyckanden.
- Ett inkluderande föreningsliv ökar integrationen.
- Hitta former för att främja föräldrars delaktighet, och därmed integrationen.
- Arbeta mot ett samhälle med likvärdiga förutsättningar för alla barn och unga.

---

¹https://malmo.se/download/18.3108a6ec1445513e589b90/1491298327791/malmo%CC%88kommissionen_slutrapport_2014.pdf

1.5 Beredningens sammansättning

Emma Yngvesson (S), ordförande
Måns Irhammar (EP), 1:e vice ordförande
Linda Böcker (C), 2:e vice ordförande
Albana Veseli (S), ledamot
Gert Nilsson (S), ledamot
Elsa Brithén (EP), ledamot
Anna Lonningen (MP), ledamot

Björn Vallin (L), ledamot
Cornelis Huisman (M), ledamot
Patrik Lundgren (M), ledamot
Hasse Persson (M), ledamot
Peter Storgaard (KD), ledamot
Oscar Byberg (SD), ledamot
Sofie Johansson, beredningskoordinator

2 Genomförande

I detta avsnitt presenteras beredningens arbetssätt. Samtliga handlingar som rör uppdraget, t.ex. minnesanteckningar och presentationer, finns att tillgå via kommunens webbdarium under diarienummer 2016/896².

2.1 Föreläsare

2.1.1 Externa

- Rose-Marie Lindqvist, nationalekonom och folkhälsovetare från Lunds universitet om kopplingen mellan social hållbarhet, utbildning och hälsa.
- Ida Texell, ledamot i Agenda 2030-delegationen, gemensam föreläsning för alla fem beredningar samt tjänsteorganisationen om FNs hållbarhetsmål.
- Annika Vannerberg, integrationsstrateg och Elisabeth Foch, ansvarig för mottagningsenheten på skolorna, Halmstad kommun om deras strategiska arbete med integration kopplat till förskola, skola och föreningsliv.
- Krister Hertting, universitetslektor vid akademien för hälsa och välfärd på högskolan i Halmstad om nycklar för lyckad integration genom idrott.

2.1.2 Interna

- Nermina Crnkic, kvalitetsutvecklare, om social hållbarhet.
- Paulina Narkaj-Adolfsson, förskoleutvecklare, om förskolan som en arena för integration.
- Dag Lanneskog, kvalitetsutvecklare, om statistik kopplat till uppdraget.
- Monica Andersson, enhetschef för försörjningsstöd, om socialt utanförskap, barns levnadsvillkor och begreppet barnfattigdom.
- Lisa Brange, skolöverläkare, Viktoria Livskog, psykolog och Gunilla Karlsson, specialpedagog från elevhälsan om funktionsnedsättningar.
- Ann-Christine Wennergren, vetenskaplig ledare i pedagogik, om inkludering och vägar till en likvärdig utbildning.
- Markus Eek, gymnasiechef, om introduktionsprogrammen och kommunens aktivitetsansvar.
- Ola Garvell, rektor Kungsgårdsskolan, om nyanlända barns lärande i Ängelholms grundskolor.

---

² <http://www.engelholm.se/Kommun-politik/Diarium-och-arkiv/Diariet-pa-webben---arenden-och-handlingar/?ddlBoard=KS&tbFromTo=&tbDescription=&cblDocumentTypes=&tbDateFrom=&tbDateTo=2017-07-20&rblDirection=All&tbHid=&tbDiaNo=2016%2F896&bSearch=S%C3%B6k>

- Maja Arvidsson, samordnare, om Aktivitet Förebygger och Afterschool.
- Ann-Louise Bajlum Rubin och Lisa Brange från elevhälsan om elevhälsoenkäten.

2.1.3 Webbseminarier

- Utanförskapets pris – om sociala investeringar, Ingvar Nilsson, nationalekonom.
- Politiskt ledarskap, social hållbarhet och medborgardialog, Hans Abrahamsson, freds- och utvecklingsforskare.

2.2 Studiebesök

2.2.1 Stadsbiblioteket

Beredningen har i uppdraget tagit inspiration från Göteborgs stads arbete med *Jämlikt Göteborg* och fokusområdet ”ge varje barn en god start i livet – staden där vi läser för våra barn”. Staden där vi läser för våra barn är en fråga som mobiliserar hela Göteborg. På bibliotek finns färdiga bokpåsar och bokmärken med högläsningstips, det genomförs hembesök hos barnfamiljer för att prata högläsning och flera av stadens förskolor har fått kapprumsbibliotek.³

Att mycket görs även i Ängelholm fick beredningen reda på den 30 november då beredningen var på studiebesök på stadsbiblioteket i Ängelholm. De träffade Kerstin Turesson, bibliotekarie och teamledare för barnsektionen på Ängelholms bibliotek och Jonas Bolding, bibliotekschef. Det blev ett samtal om språk, läs- och skrivprocessen med högläsning som en investering för framtiden.

2.2.2 Familjecentralen Nya torg

Den 30 november gjorde beredningen även ett studiebesök på familjecentralen på Nya torg där de träffade Christine Lennartsson som är biträdande enhetschef för familjecentraler inklusive föräldrautbildning som berättade om verksamheten.

2.3 Medborgardialoger

Beredningen hade i början på 2018 en workshop för att planera medborgardialog i uppdraget. Beredningens ledamöter kom fram till att de ville genomföra medborgardialoger för att få nya perspektiv och för att ge medborgarna en möjlighet att påverka. Särskilt intressant var målgruppen barn och unga eftersom uppdraget handlar om dem. Ett kompletterande syfte var att öka förståelsen bland medborgarna för det politiska arbetet.

I mars genomfördes tre medborgardialoger som alla syftade till att svara på frågeställningen i uppdraget om hur en väl fungerande förskola, skola och föreningslivet kan minska utanförskap och påverka både social och ekonomisk hållbarhet. 220 ungdomar svarade på frågor om utbildning och fritidsliv i en enkät som kunde nås via skolans lärplattform Fronter. Beredningen bjöd in representanter från ungdomsfullmäktige för att tillsammans gå igenom resultatet av enkäten.

Beredningen var också nyfiken på att höra vad föreningar i kommunen som har ungdomsverksamhet tycker och skickade ut en enkät som de fick svar på från 28 föreningar.

³ http://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/jamlikt-goteborg/fokusomraden/staden-dar-vi-laser-for-vara-barn/lut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziTYzcDQy9TAy9_Q1dLA0cjS19gn0cnQ1dTI30wwkpiAJK_G-AAjgb6BbmhigCwtpSv/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Därutöver så har ledamöter från beredningen pratat med föräldrar till kommunens yngsta invånare vid ett tillfälle på familjecentralen Nya torg och vid ett tillfälle på stadsbiblioteket i samband med aktiviteten baby- och barnrytmik. Frågorna handlade om högläsning och tankar om förskola.

2.4 Workshop

Beredningen bjöd in utvalda tjänstepersoner och andra föreläsare som bidragit med kunskap i uppdraget till en workshop inför att de påbörjade slutrapporten. Syftet med workshopen var att stämna av så att inga viktiga delar missades och att få en fördjupad analys av olika utmaningar.

2.5 Rapporter och undersökningar

Beredningens ledamöter har tagit del av en stor mängd rapporter. De nås via kommunens webbdarium under diarienummer 2016/896.⁴

3. Omvärldsgranskning

I detta avsnitt presenteras vad som händer i vår omvärld inom området, från global till nationell, regional och lokal nivå, som beredningen har tagit del av under uppdraget.

3.1 Globalt

3.1.1 FN:s globala mål om hållbar utveckling

Foto: Regeringskansliet/FN

I september 2015 antog FN:s generalförsamling en ny hållbar utvecklingsagenda, Agenda 2030, som ersätter de tidigare millenniemålen. Agendan har namnet "Leaving no one behind" och de 17 målen handlar om att avskaffa fattigdom, uppnå jämställdhet, bekämpa klimatförändringen,

⁴ <http://www.engelholm.se/Kommun-politik/Diarium-och-arkiv/Diariet-pa-webben---arenden-och-handlingar/?ddlBoard=KS&tbFromTo=&tbDescription=&cblDocumentTypes=&tbDateFrom=&tbDateTo=2017-07-20&rbDirection=All&tbHid=&tbDiaNo=2016%2F896&bSearch=S%C3%B6k>

säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande, säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning och en varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt.⁵

Nytt i Agenda 2030 är att den är universell och därmed omfattar alla världens länder. Kommuner, landsting och regioner är viktiga aktörer i genomförandet av agendan för att förena de globala målen med verkligheten på lokal nivå. För att lyckas uppnå målen i agendan krävs samordning mellan länder, samhällsnivåer, näringsliv och civilsamhället. Beredningens uppdrag knyter an till flera av målen såsom Mål 3: *God hälsa och välbefinnande*, Mål 4: *God utbildning för alla* och Mål 10: *Minskad ojämlikhet*.

3.1.2 Världshälsoorganisationens rapport *Closing the gap in a generation*

Världshälsoorganisationen, WHO, presenterade 2008 rapporten *Closing the gap in a generation*, som särskilt pekar på de så kallade sociala bestämningsfaktorerna för hälsa. Det handlar om sociala och ekonomiska faktorer som på olika sätt påverkar hur människors hälsa och välbefinnande utvecklas genom livet. Rapporten visar också att dessa till stor del är strukturella faktorer som samhället kan påverka. Det handlar om uppväxtvillkor för barn, förutsättningar för att klara skolan och utbilda sig vidare, få en plats på arbetsmarknaden, ha en inkomst och en skälig levnadsnivå, ha en bra bostad, en trygg stadsmiljö, att kunna känna sig delaktig och påverka sitt liv och sin hälsa.⁶

3.1.3 PISA

PISA är en förkortning av *Programme for International Student Assessment*. Det är en internationell undersökning som organiseras av OECD (*Organisation for Economic Cooperation and Development*). Totalt deltog 72 länder eller regioner i PISA 2015, däribland alla 35 OECD-länder. De flesta eleverna gick i grundskolans årskurs nio. PISA har tidigare genomförts år 2000, 2003, 2006, 2009 och 2012.⁷

Mellan den första PISA-studien år 2000 och studien 2012 hade Sverige den största resultatförsämringen av alla länder. I PISA 2015 bröts trenden och nu är resultaten tillbaka på samma nivå som 2009. Men vad gäller likvärdighet har fem av totalt sju likvärdighetsindikatorer försämrats och ingen har förbättrats. Till exempel har elevens familjebakgrund fått ökad betydelse för resultaten.

3.2 Nationellt

3.2.1 Skollag (2010:800)

Skolan ska agera kompensatoriskt; ta hänsyn till barns olika behov och sträva efter att uppväga skillnader i barns förutsättningar att tillgodogöra sin utbildning. Alla barn ska ges stöd och stimulans så att de kan utvecklas så långt som möjligt. Elevers sociala bakgrund ska ha liten, och helst minskande betydelse, för deras studieresultat.⁸

---

⁵ <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>

⁶ http://www.who.int/social_determinants/final_report/csdh_finalreport_2008.pdf

⁷ <https://www.skolverket.se/om-skolverket/press/pressmeddelanden/2016/svenska-elever-bättre-i-pisa-1.255881>

⁸ http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

3.2.2 Kommissionen för jämlik hälsa

Regeringen tillsatte 2015 en kommission för jämlik hälsa. Kommissionen har haft i uppdrag att ge förslag för att minska hälsoklyftorna i samhället, bl.a. insatser för mer jämlika villkor och möjligheter i skola och förskola. Ojämlighet är självförstärkande. Social position, utbildning och hälsa är nära sammankopplat. Kommissionens mål är att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.⁹

3.2.3 Skolkommissionen

Skolkommissionen tillsattes 2015 och har haft i uppdrag att lämna förslag på hur höjda kunskapsresultat kan uppnås, kvaliteten i undervisningen förbättras och likvärdigheten öka i den svenska skolan. Kommissionens förslag i slutbetänkandet syftar sammantaget till att alla skolor ska vara bra skolor. Exempelvis mer resurser till skolor med tuffa förutsättningar (socioekonomiskt index), insatser för fler behöriga lärare, en stärkt elevhälsa och en allsidig social sammansättning av elever. De förslag som presenteras samverkar med andra förslag och bildar en helhet, som kommissionen menar kommer att leda till ökad likvärdighet.¹⁰

3.3 Regionalt och lokalt

3.3.1 Kommissioner för social hållbarhet

Flera kommuner i Sverige har arbetat med kommissioner för social hållbarhet där man knutit fristående forskare till arbetet. Malmö stad var bland de första i världen att på ett lokalt plan analysera skillnader i livsvillkor och ge förslag till konkreta åtgärder som vilar på vetenskaplig grund. Gemensamt för de olika kommissionerna är att barns och ungas uppväxtvillkor och utbildning definieras som ett huvudområde. Beredningen har tagit del av flera forskningsrapporter från Malmö och Stockholm stads kommissioner.¹¹

3.3.2 Skolan mitt i byn

Skolan mitt i byn bygger på idéerna kring Community School-rörelsen, som finns i bland andra Storbritannien och Kanada. Konceptet innebär att göra skolan till en mötesplats som omfattar mer än bara undervisning och mer än bara mötet mellan pedagog och elev. Beredningen har varit i kontakt med Göteborgs stad och Halmstad kommun där man infört arbetssättet på skolor i socioekonomiskt svaga områden där skolresultaten varit låga, föräldraengagemanget varit mycket lågt och eleverna saknat kontakter med samhället utanför området. Huvudmålet har varit att öka måluppfyllelsen bland eleverna men andra viktiga mål är att skapa en känsla av sammanhang och en meningsfull fritid.

3.3.3 Elevhälsa i fokus

Psykisk ohälsa korrelerar med socioekonomisk bakgrund, socialt nätverk, studiesvårigheter, skoltrivsel, funktionsnedsättning, mobbing, missnöje med sig själv, trakasserier, hot och närstående som dricker alkohol. Arbetsron i klassrummen har minskat över tid. Att sakna

---

⁹ <http://kommissionjamlikhalsa.se/>

¹⁰ Samling för skolan. Nationell strategi för kunskap och likvärdighet. SOU 2017:35

¹¹ <https://malmo.se/Kommun--politik/Sa-arbetar-vi-med.../Hallbarhet/Socialt-hallbart-Malmo.html>
<http://www.stockholm.se/OmStockholm/Forvaltningar-och-bolag/Stadsledningskontoret-/Kommissionen-for-ett-socialt-hallbart-Stockholm/>

arbetsro samvarierar med somatiska besvär såsom huvudvärk.¹² Barn- och skolnämnden i Lunds stad har ett utvecklingsmål sedan 2017 att minska negativ stress bland elever. Bland förslag på åtgärder finns bland andra mindre fokus på betyg, mer arbetsro och läxhjälp.

4 Utmaningar

I detta avsnitt synliggörs de utmaningar som beredningen identifierat under uppdraget.

4.1 Ojämlighet i hälsa

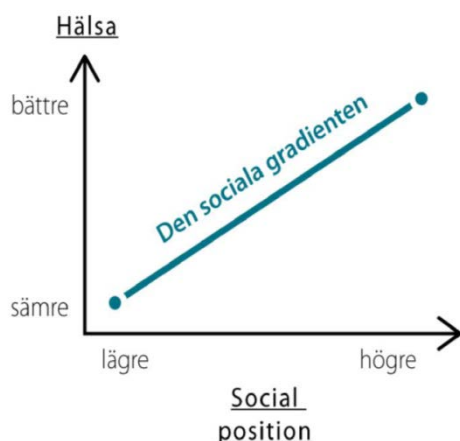

Foto: Malmökommissionen

Hälsan är ojämnt fördelad i befolkningen. Ju högre social position desto bättre hälsa. Man kallar det för social gradient. Den ökande ojämlikheten i hälsa, som inte bara pågår i Sverige utan i stort sett över hela världen, hotar den sociala aspekten av hållbarhet. Om inte människorna har tillit till varandra och till samhällsinstitutionerna blir det svårare att upprätthålla det sociala kontraktet i ett samhälle.

Den tydligaste skillnaden syns om vi tittar på förväntad livslängd och utbildningsnivå. Oberoende av vilken bakgrund eleverna har så ger goda resultat efter grundskolan effekter på hälsa och förväntad livslängd. Elever med låga eller ofullständiga betyg i årskurs 9 har ökad risk för att få psykosociala problem eller hamna i kriminalitet och missbruk. Betygen från årskurs 9 har även stor betydelse för om eleven kommer att fortsätta utbilda sig.¹³

Som Malmökommissionen uttrycker det: *Utbildning är den samhällsstruktur, det system, som äger den största potentialen att utrusta barn och ungdomar med kapacitet att överskrida familjebakgrundens sociala begränsningar och utveckla god hälsa.*¹⁴

¹² https://utveckling.skane.se/siteassets/folkhalsa_och_social_hallbarhet/dokument/psykisk_ohalsa_ungdom-unga_vuxna.pdf

¹³ Socialstyrelsen (2010) *Social rapport 2010*.

¹⁴ <http://www.xn--malm-8qa.se/download/18.29aeafd91411614c896307/Popversion2.pdf> s. 19

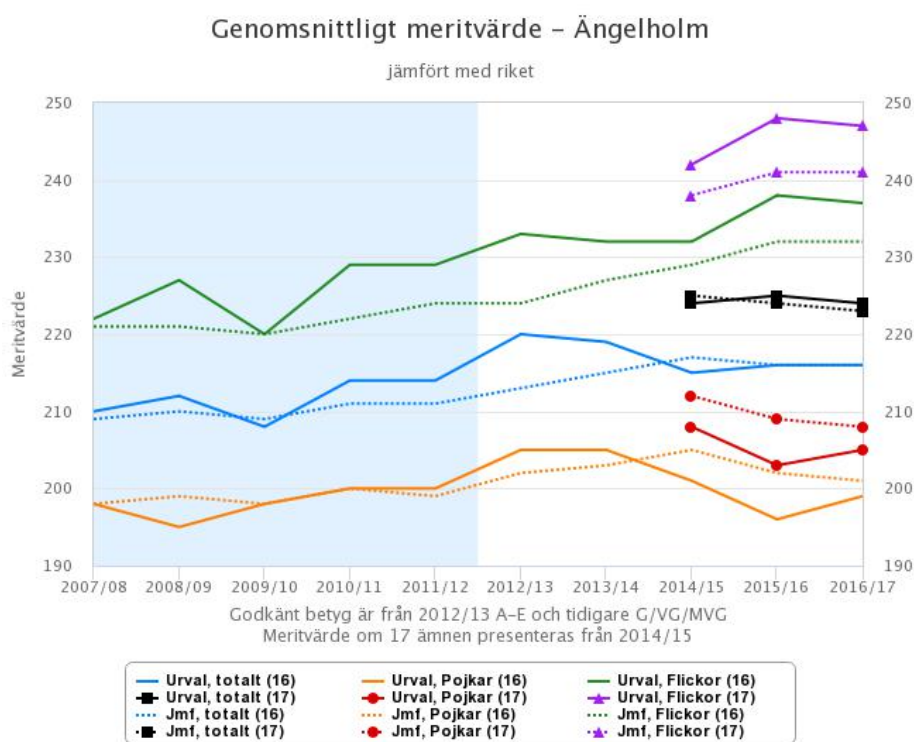
Därför är det oroväckande med resultatet från PISA som visar att likvärdigheten minskar. Det system som äger den största potentialen till förändringsutrymme har inte skapat optimala förutsättningar för att alla barn och ungas potential kan frigöras.

4.2 Klyftor i elevernas skolprestationer

Det finns tre faktorer som har stor betydelse för elevers framgång i skolan och som följd hur väl de lyckas senare i deras vuxna liv. Elevens kön, födelseland och föräldrarnas utbildning.¹⁵

4.2.1 Kön

Pojkar presterar sämre än flickor i skolan och PISA-studien visar att gapet mellan könen är ovanligt stort i Sverige. Om vi jämför Ängelholm med riket så ökar gapet ytterligare. Flickor i Ängelholm presterar bättre jämfört med riket och pojkar i Ängelholm något sämre jämfört med riket. Forskningen är överens om att utmaningen ligger i pojkars läsförståelse. I PISA-studien 2015 uppvisade 31 % av pojkarna svaga kunskaper i läsförståelse jämfört med 14 % av flickorna.¹⁶

Källa: Skolverket, SIRIS. (Elever som läst ett modernt språk som språkval kan tillgodoräkna sig det betygsvärdet utöver värdet av de 16 bästa betygen vid antagningen till gymnasieskolan. Det visas i grafen från och med 2014/15 tillsammans med meritvärdet av de 16 bästa ämnen.)

¹⁵ https://www.lr.se/download/18.2aaca42614fa6e7ca6d26bb8/1441741177928/vad_sager_statistiken_om_skolan_i_din_kommun_201509.pdf

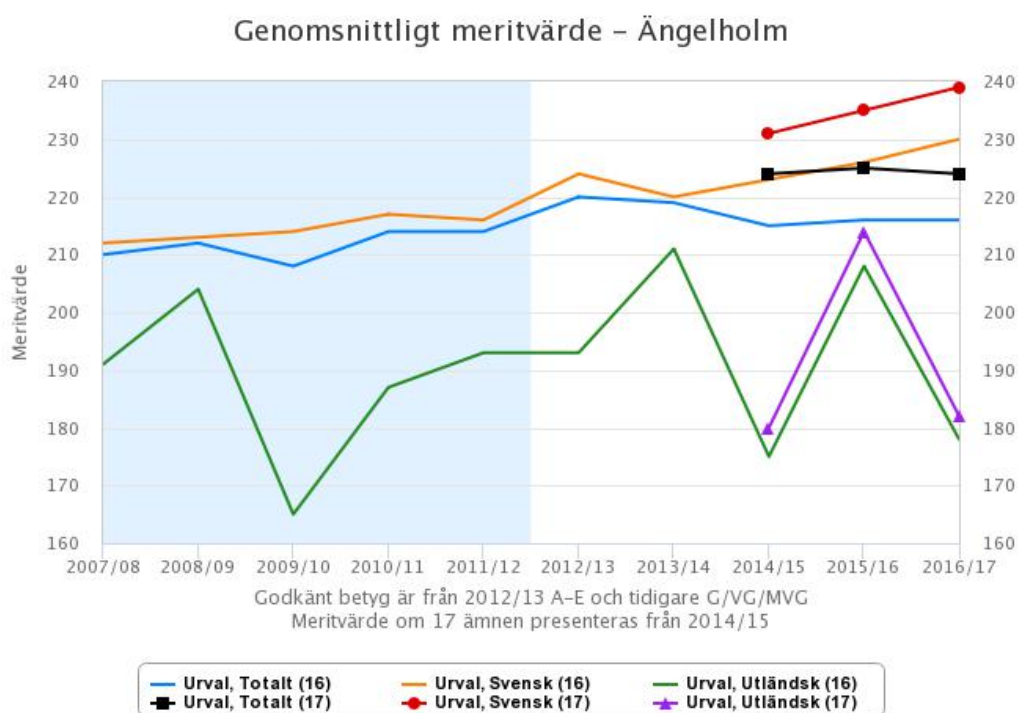
¹⁶ <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6109059>

4.2.2 Utländsk bakgrund

Utländsk bakgrund har elever som är födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands. Övriga elever ingår i gruppen med svensk bakgrund, även om en förälder är född utomlands.

Både svenska och internationella studier visar att förutsättningarna för att elever med utländsk bakgrund ska lyckas i sina studier skiljer sig från elever med svensk bakgrund.

Observera att gruppen elever med utländsk bakgrund inte är homogen. Invandringsår, födelseland och föräldrars utbildningsnivå är några av de faktorer som varierar. Viktigast av allt är dock hur länge eleven har hunnit gå i det svenska skolsystemet innan slutbetyget har utfärdats.¹⁷

Källa: Skolverket, SIRIS. (Elever som läst ett modernt språk som språkval kan tillgodoräkna sig det betygsvärdet utöver värdet av de 16 bästa betygen vid antagningen till gymnasieskolan. Det visas i grafen från och med 2014/15 tillsammans med meritvärdet av de 16 bästa ämnena.)

4.2.3 Föräldrars utbildningsnivå

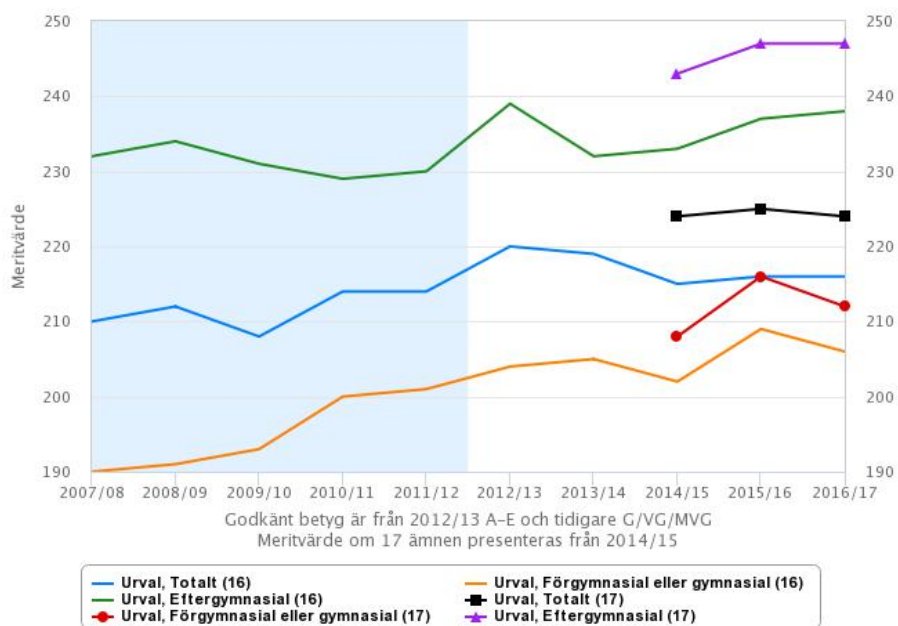
Elever med högutbildade föräldrar har i genomsnitt högre betyg. Föräldrarnas utbildningsnivå utgör den starkaste faktorn för resultaten. Men undersökningar visar även att föräldrarnas stöd, intresse och förväntningar spelar stor roll.¹⁸

¹⁷ http://sirisskolverket.se/siris/ris.graf_gr_meritvarde.analysstod

¹⁸ Bunar (2016)

Genomsnittligt meritvärde – Ängelholm

Källa: Skolverket, SIRIS. (Elever som läst ett modernt språk som språkval kan tillgodoräkna sig det betygsvärdet utöver värdet av de 16 bästa betygen vid antagningen till gymnasieskolan. Det visas i grafen från och med 2014/15 tillsammans med meritvärdet av de 16 bästa ämnena.)

Även om vi inte kan tala om en skolsegregation i Ängelholm liknande den situation vi ser i andra kommuner finns skillnader mellan skolor. Skolverket har statistik för den som vill fördjupa sig i social sammansättning kopplat till skolresultat på de olika skolorna. Tabellen nedan visar andelen (%) elever som uppnått kunskapskraven i alla ämnen uppdelat per skola och per föräldrarnas högsta utbildningsnivå läsåret 2015/16. Om uppgiften baseras på färre än 10 elever visas två prickar istället för utfall.¹⁹

	Förgymnasial eller gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning
Kungsgårdsskolan, Ängelholm	74	92
Magnarps skola, Vejbystrand	..	100
Nyhemsskolan, Ängelholm	75	95
Strövelstorps skola, Strövelstorp	83	..
Söndrebalgs skola, Hjärnarp	87	90
Toftaskolan, Munka Ljungby	81	90

¹⁹https://siris.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&notgeo=&report=gr_betyg2016&p_sub=1&p_ar=2016&p_lankod=12&p_kommunkod=1292&p_skolkod=&p_flik=GF

5 Analys

I detta avsnitt argumenteras för hur Ängelholms kommun ska förhålla sig till förra avsnittets identifierade utmaningar. Analysen görs utifrån det material som beredningen tagit del av under kunskapsinhämtningen och som redovisats tidigare i denna rapport.

De områden som beredningen har valt att lyfta fram i analysen gynnar likvärdigheten, och i förlängningen den sociala integrationen, eftersom de stärker möjligheterna att kompensera för barn och ungas olika förutsättningar. Men beredningen vill betona att alla barn har nytta av tidiga insatser och satsningar inom dessa områden.

5.1 Språkutveckling

5.1.1 Kommunen där vi läser för våra barn

Mycket görs redan inom bibliotekets läsfrämjande uppdrag som exempelvis sagopåsar på familjecentralerna, arbete med mångspråkslitteratur och läsprojekt ihop med skolan. Beredningen har tagit inspiration från Göteborgs stad och deras satsning ”Staden där vi läser för våra barn”. Daglig läsning påverkar barnets verbala förmåga och skolresultat. Att läsa för sitt barn innebär förutom en mysig sagostund fler behöriga till gymnasiet och en bättre hälsa i befolkningen. Beredningen har pratat med föräldrar till kommunens yngsta invånare i en medborgardialog och konstaterar att de flesta tycker det är prioriterat att läsa för sitt barn. Studier visar dock att trenden är att allt färre barn blir lästa för och att svenska elevers läsförståelse har försämrats, särskilt pojkarnas. Tidiga insatser med kunskapsspridning på BVC och familjecentraler samt uppsökande verksamhet till barnfamiljer är investeringar i att minska skillnader i ordförråd, språkutveckling, läsförståelse och resultat i skolan.

5.1.2 Stärka språkutvecklingen

Med en tidig och återkommande uppföljning av barns språkutveckling, med tidiga stödåtgärder vid behov, kommer effekterna bli mer betydande. Många gånger görs insatser först för äldre elever. Ett exempel på det är i Piteå kommun där man har arbetat med manliga förebilder i läsning för att öka läsförståelsen hos pojkar på högstadiet. Beredningen menar att det är bra att satsa på manliga förebilder och pojkars läsförståelse men vill se liknande projekt för yngre barn och deras pappor. Varför inte även i samarbete med föreningslivet där många pojkar också har manliga förebilder.

Ett annat exempel på en tidig insats är att stärka förskolor och skolor med många flerspråkiga barn. Utbildad personal och socialt blandade grupper med barn som både har och inte har svenska som modersmål är avgörande för att förskolan ska fungera som en arena för integration. Utifrån att flest föräldrar väljer förskola och skola efter närhetsprincipen finns anledning att fundera över lokalisering av förskolor och skolor så att elevsammansättningen blir integrerad med avseende på socioekonomiska, etniska, könsmässiga grunder.

5.2. En likvärdig förskola

5.2.1 Inskrivningsgrad

Forskning som beredningen har tagit del av belyser hur en förskola som skapar goda lärande- och utvecklingsmöjligheter kan bidra till att förbättra barnens hälsa. Deltagande i förskola kan vara betydelsefullt för barns utveckling och lärande senare i livet och främja skolprestationer.

Forskningen framhåller att deltagande i förskolan är mest gynnsamt för barn från socioekonomiskt svaga förhållanden.²⁰ I Ängelholms kommun är inskrivningsgraden i förskola 83 % av barn 1-5 år (84 % i riket).²¹ Det som är intressant att titta vidare på utifrån ett socioekonomiskt perspektiv är vilka de 17 % som inte går i förskola i Ängelholm är? Och vilka är anledningarna till att välja bort förskola? Finns det kopplingar mellan svagare socioekonomiska områden och lägre inskrivningsgrad?

5.2.2 Närvaro

Beredningen har tittat på statistik över schemalagd tid i förskolan uppdelat per rektorsområde och konstaterar att Villan sticker ut med lägre schemalagd tid/vecka för barn 1-5 år. Intressant att notera är att om vi bryter ut statistik för barn 1-3 år så har Magnarp, ett område med starka socioekonomiska förutsättningar och Villan, ett område med svagare socioekonomiska förutsättningar samma siffror. Beredningens analys är att man i ett socioekonomiskt starkt område aktivt väljer att gå ner i arbetstid barnets första år eftersom man har inkomster som gör att man upplever sig ha råd med det. Beredningens analys är att barn i socioekonomiskt svagare område har mindre närvaro av ofrivilliga skäl, t.ex. med anledning av föräldrars arbetslöshet.

5.2.3 Interna faktorer

Forskningen lyfter fram storlek på barngrupper, andelen förskolelärare och personaltätheten som viktiga faktorer för bra kvalitet i förskolan. Studier har gjorts på hur många personer ett barn orkar knyta an till. Ett stort antal olika pedagoger i förskolan spelar roll eftersom barnet till slut inte orkar knyta an. I Malmö stad har man sett en koppling mellan ett stort antal olika pedagoger och antalet utåtagerande barn.

Att höja den pedagogiska kvaliteten stärker likvärdigheten. Utifrån att forskningen visar att förskolan har störst betydelse för barn från resurssvaga omständigheter och för utsatta barn är det viktigt att se hur resurser fördelas mellan områden.

5.3 Skola och lärande

5.3.1 Skolkultur

Varje elevs studiemotivation är avgörande för lärandet. Miljön behöver präglas av höga förväntningar på alla elever. Skolkultur är normer och värderingar på en skola, t.ex. studiefokus och hög närvaro, som är viktiga värden för att målen ska uppfyllas. Skolkultur förmedlas genom ledarskapet och läraren men förväntningar behöver också komma hemifrån. Beredningen återkommer till det i kapitel 5.5 ”Föräldraengagemang” här nedan. Skolan handlar inte bara om att förvärva kunskap utan också om identitetsskapande och social positionering. Anti-pluggkulturer drabbar särskilt pojkar eftersom ansträngningar i skolan har fått en feminin stämpel. Internationella studier har visat att pojkar som visade intresse i skolarbetet inte uppnådde någon popularitet eller hamnade utanför.²² Medborgardialogen med skolungdomar på högstadiet och gymnasiet visade att flickorna i högre utsträckning än pojkar svarade att det är viktigt att få bra betyg. Beredningen funderar kring om en förklaring till att skillnaderna i betyg mellan pojkar och flickor är större i Ängelholm än i riket är att här finns en anti-pluggkultur bland

---

²⁰ Persson (2012)

²¹ <http://www.jmfal.artisan.se/>

²² Björnsson (2005)

pojkar som begränsar deras möjligheter att leva upp till skolans ideal och förväntningar om lust att lära, prestation och resultat.

5.3.2 Koppling till högre utbildning

Ängelholm står tillsammans med alla andra kommuner i Sverige inför en stor rekryteringsutmaning vad gäller pedagoger till förskola och skola inför framtiden. Att vara en attraktiv arbetsgivare är avgörande i konkurrensen. Ett exempel på hur man kan vara det är att knyta studenter till sig redan under utbildningstiden. Ängelholms kommuns förskolor och skolor har en tydlig koppling till högre utbildning- och forskning vilket är mycket positivt. Det finns t.ex. ingen annan kommun som har lika många övningsförskolor och övningskolor med verksamhetsförlagd utbildning. Där finns flera pågående forskningsprojekt som är knutna till Ängelholms kommun, främst inom naturvetenskap, men ingen forskningsbaserad kunskap inom kärnämnen. Det är ett utvecklingsområde.

5.4 Inkludering med stöd

Det svenska skolsystemet bygger på alla elevers rätt till utbildning. Det är av avgörande betydelse att tidigt upptäcka elever i behov av extra anpassningar och stöd och därefter vidta åtgärder. Det är främst två grupper som berörs i förhållande till begreppet inkludering: elever i behov av extra anpassningar och stöd, t.ex. med neuropsykiatriska diagnoser, och nyanlända.

En god hälsa är en viktig förutsättning för att klara skolan. Elevhälsan behöver förutsättningar för att arbeta med förebyggande insatser, för att upptäcka elever med behov av extra stöd och för att kunna ge dem insatser inom rimlig tid. Men elevhälsan motsvarar inte fullt ut elevernas behov, t.ex. gällande psykisk hälsa utan är beroende av att barn- och ungdomspsykiatriens verksamhet fungerar. Beredningen har observerat att väntetider för psykisk utredning av barn med utredningsbehov kan uppgå till två år vilket inte är tillfredställande. Här finns en utvecklingsmöjlighet i att hitta samarbetsformer med Region Skåne.

För nyanlända är studiehandledning och inkludering framgångsfaktorer för goda skolresultat. Halmstad kommun har arbetat med etableringsvägledning där man omgående kartlägger vad barnet kan, vill och har gjort tidigare vilket förenklar skolplacering. Det har också funnits grupphandledning med stöd till ensamkommande vilket motverkat orolig stämning och hög frånvaro samt lett till goda relationer där man t.ex. tillsammans tagit steget vidare in i en fritidsaktivitet.

Tilldelade resurser är en viktig förutsättning för att kunna anpassa utbildningen och ge särskilt stöd. Skolor med större socioekonomiska utmaningar eller fler elever i behov av extra anpassningar kräver fler specialresurser.

5.5 Föräldraengagemang

Föräldrarnas förväntningar på och ambitioner för sitt barn samt att föräldrarna är involverade i skolarbetet och har kännedom om skolans språk har betydelse för elevernas resultat. Det finns stora möjligheter i att utveckla ett kommungemensamt upplägg för föräldramöten och att koppla det till föräldrautbildning och till föreningslivet.

Beredningen har tittat på andra kommuners arbete med Community schools. I Ängelholm finns inga utsatta områden liknande i Göteborg och Halmstad men här finns skillnader i resultat mellan

skolorna kopplade till socioekonomi (föräldrarnas utbildningsnivå). På Nyhemsskolan hade 95 % av eleverna med föräldrar med eftergymnasial utbildning i årskurs 9 godkänt i alla ämnen 2016. För elever med föräldrar utan eftergymnasial utbildning var siffran 75 %.

Beredningen menar att det skulle vara intressant att erbjuda en del av de aktiviteter som Community schools erbjuder såsom föräldrautbildningar, förmedling av mentorskap för nyanlända och läxläsning med målet att fler elever ska nå målen. Ett pilotprojekt med läxfri skola på en skola där det går en större andel elever med föräldrar utan högre utbildning hade också varit intressant. I medborgardialogen med skolungdomarna beskrev många hur de slutat med fritidsaktiviteter för att de behövde tiden till läxor vilket skapade stress. Kanske går det även att se hälsoeffekter som minskad negativ stress för alla elever i ett sådant projekt.

5.6 Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet ger bättre hälsa för alla barn, både flickor och pojkar. Men forskning visar också att där finns en koppling mellan fysisk aktivitet och högre betyg bland pojkar. Beredningen har tidigare haft ett uppdrag att ta fram en vision om hur utvidgning av fysisk aktivitet i skolan kan möjliggöras och kan med anledning av nuvarande uppdrag bara understryka vikten av fysisk aktivitet både i skola och på fritiden. Ängelholmsmodellen, som innebär en timmes organiserad daglig fysisk aktivitet för alla barn i grundskola och som beredningen presenterade som en slutsats i tidigare slutrapport, ska ses som en förebyggande insats för att förbättra livsvillkoren på kort och lång sikt.

5.7 Föreningsliv

Fritiden är en del av uppväxtvillkoren där många utvecklar färdigheter och skapar identitet. Under fritiden kan det skapas möjligheter att lyckas, bygga självkänsla och öka tilltron till den egna förmågan vilket kan ha särskilt stor betydelse för dem som har det svårt i skolan.²³ Samtidigt kan vi se att barn från socioekonomiskt utsatta grupper i lägre grad deltar i föreningslivet. Därför behövs verksamheter som till exempel Aktivitet Förebygger. För det första får alla barn en naturlig ingång till föreningslivet och för det andra kan den uppsökande verksamheten vara avgörande för ett barn där föräldrarna inte har förmågan eller möjligheterna att stötta barnet i fritidsaktiviteter. En uppsökande verksamhet går att utöka till att gälla även kulturskolan liknande Helsingborgs stads satsning på gratis undervisning för att kulturskolan inte ska exkludera några barn.²⁴ Detta skulle också vara en satsning utifrån ett jämställdhetsperspektiv eftersom fler flickor än pojkar tenderar att ha kulturella fritidsaktiviteter.

Ett bra ledarskap inom föreningslivet kan vara avgörande för barns och ungas välmående. Att föreningarna har utbildade ledare även för de minsta barnen är viktigt för att vi ska få en bredd med barn och unga som fortsätter engagera sig i föreningar. Kommunen kan stötta genom att erbjuda lokala utbildningar för föreningarna, i t.ex. värdegrundsarbete, men också ställa krav med koppling till aktivitetsbidraget, på utbildade ledare och att inte elitsatsa för tidigt.

Beredningen ser ett behov av att uppmärksamma och stötta de föreningar som utöver sin föreningsverksamhet också driver sociala projekt. Flera av föreningarna som beredningen haft

---

²³ SOU 2017:47

²⁴ www.hd.se/2018-03-23/gratis-undervisning-ska-gora-att-kulturskolan-nar-fler-barn

kontakt med i en medborgardialog är mycket positiva till ett utvecklat samarbete med skola för att ge ungdomarna bästa förutsättningar att nå goda skolresultat.

5.8 Sociala investeringar

Sociala investeringar handlar om att investera i människor för att motverka framtida kostnader och minska det sociala och ekonomiska utanförskapet.

En social investering är en avgränsad insats som kostar mer än ordinarie arbetssätt idag men som förväntas ge bättre utfall för insatsens målgrupp och samtidigt leda till minskade samhällliga kostnader på sikt. Den potentiella avkastningen, både humant och ekonomiskt sett, är störst för insatser riktade mot tidiga åldrar.²⁵ Med ett socialt investeringsperspektiv kan vi minska ojämlikheten i hälsa och samtidigt uppnå en god ekonomi eftersom effektiviteten i resurshållningen ökar.

Beredningen har under uppdraget stött på en mängd områden där man kan se sociala insatser som investeringar istället för kostnader. Men för att göra det krävs att vi vänder på perspektiven tillväxt och välfärd, och ser att välfärd är precis lika viktigt för tillväxt som tillväxt är för välfärd. Investeringar i människor, särskilt barn, ger vinster på längre sikt som visar sig genom att fler klarar skolan, utbildar sig, arbetar och kan försörja sig och har en god hälsa. Vilket är förutsättningar för att vi ska bli en attraktiv plats där företag vill investera och dit människor vill flytta.

6 Slutsats

6.1 Målbild

Alla barn ska klara skolan och ges möjlighet att uppnå sin fulla potential.

6.2 Rekommendationer

6.2.1 Inrätta en social investeringspolitik med fokus på tidiga insatser

Social hållbarhet är inte en fråga som kan lösas snabbt och enkelt. Det kommer att krävas samma typ av långsiktiga investeringsperspektiv som samhället redan har inom andra områden, till exempel infrastruktur och miljö. En social investeringspolitik ger utrymme att arbeta med olika sociala projekt i samverkan och med ett minskat stuprörstänkande. Förebyggande insatser mot barn och unga ger extra mycket tillbaka för varje investerad krona. Det är ett effektivt sätt att skapa en social hållbarhet för framtida generationer. Beredningen anser att:

- formerna för en social investeringspolitik, med en finansieringsmodell för sociala investeringar, ska tas fram.
- låt fokus för sociala investeringar ligga på tidiga insatser med fokus på barn och unga.
- värna om, och utveckla, de satsningar i den sociala hållbarheten vi har redan idag och som kan ses som sociala investeringar, t.ex. familjecentralens arbete, elevhälsan och Aktivitet Förebygger.
- stötta föreningar som fokuserar extra på social hållbarhet genom att ge dem möjlighet att ansöka om medel för genomförandet.

---

²⁵ www.seeab.se och www.socioekonomi.se

7. Referenser

Rapporter och utredningar

Björnsson, M. *Kön och skolframgång, tolkningar och perspektiv*, Myndigheten för skolutveckling, rapport 13 (2005)

Bunar , N. *Skolan och staden – forskningsperspektiv på integration och skolrelaterade klyftor i den moderna staden*, Kommission för ett socialt hållbart Malmö (2012)

Persson, S. *Förskolans betydelse för barns utveckling, lärande och hälsa*. Kommission för ett socialt hållbart Malmö (2012)

SOU 2017:35. *Samling för skolan*. Nationell strategi för kunskap och likvärdighet.

SOU 2017:47. *Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa*. Slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa.

Webbsidor

Agenda 2030 <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>

Helsingborgs dagblad www.hd.se/2018-03-23/gratis-undervisning-ska-gora-att-kulturskolan-nar-fler-barn

Institutet för Socioekologisk Ekonomi (SEE) www.seeab.se eller www.socioekonomi.se

Jämlikt Göteborg http://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/jamlikt-goteborg/fokusomraden/staden-dar-vi-laser-for-vara-barn/lut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziTYzcDQy9TAy9_Q1dLA0cjS19gn0cnQ1dTI30wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigCwtpSv/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Kommissionen för jämlik hälsa <http://kommissionjamlikhalsa.se/>

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm

<http://www.stockholm.se/OmStockholm/Forvaltningar-och-bolag/Stadsledningskontoret-/Kommissionen-for-ett-socialt-hallbart-Stockholm/>

Malmökommissionens webbsida och slutrapport

<https://malmo.se/Kommun--politik/Sa-arbetar-vi-med.../Hallbarhet/Socialt-hallbart-Malmo.html>

https://malmo.se/download/18.3108a6ec1445513e589b90/1491298327791/malmo%CC%88kommissionen_slutrapport_2014.pdf

Region Skåne, psykisk ohälsa bland barn, unga och unga vuxna i Skåne

https://utveckling.skane.se/siteassets/folkhalsa_och_social_hallbarhet/dokument/psykisk_ohalsa_ungdom-unga_vuxna.pdf

Skollagen http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolverket, jämförelsetal <http://www.jmftal.artisan.se/>

Skolverket om PISA <https://www.skolverket.se/om-skolverket/press/pressmeddelanden/2016/svenska-elever-battare-i-pisa-1.255881>

Skolverket, SIRIS <http://siris.skolverket.se/>

Världshälsorganisationen
http://www.who.int/social_determinants/final_report/csdh_finalreport_2008.pdf

Ängelholms kommuns webbdarium <http://www.engelholm.se/Kommun-politik/Diarium-och-arkiv/Diarier-pa-webben---arenden-och-handlingar/?ddlBoard=KS&tbFromTo=&tbDescription=&cblDocumentTypes=&tbDateFrom=&tbDateTo=2017-07-20&rblDirection=All&tbHid=&tbDiaNo=2016%2F896&tbSearch=S%C3%B6k>